

Arendal har som flere av de andre sørlandsbyene de beste forutsetningene for stedsutvikling basert på eksisterende kvaliteter. Hvorfor evner man ikke å videreføre disse flotte strukturer?

Hvem passer i Arendals bysjel?

KRONIKK

Man har akkurat vedtatt en byutvidelse i Barbu. Arendals stolte bystruktur overprøves med drabantbyblokker i sjøkanten. Vi er mange som spør oss hvordan dette kan skje. Den 25. april i 1990 slo jeg opp 22 teser om Arendals byutvikling på en ærverdig rådhusdør på Tyholmen i beste Lutherstil. Mine erfaringer fra bydebatten i Arendal i årene siden viser at Luther fikk noe bedre gjenomslag ...

Arendal har som flere av de andre sørlandsbyene de beste forutsetningene for stedsutvikling basert på eksisterende kvaliteter. Hvorfor evner man ikke å videreføre disse flotte strukturer?

Hvem tar vare på Arendals sjel, eller hvem er fellesskapets aktor i denne tid da alle aktører i byggeprosessen sloss for sine egne interesser? Egentlig ingen!

Arendalitter flest kvier seg for å gå inn i debatten om stedsutvikling av forskjellige årsaker. Først og fremst innebærer det en høy sosial risiko å bry seg, fordi utbyggingsprosjekter ofte blir frontet av profilerte personer med posisjon og makt i lokalmiljøet. Hvem tør reise seg på folkemøtet og være kritisk i forhold til tilpasning, kvalitet, estetikk og formål når sannsynligheten er stor for å bli utdefinert i lokalsamfunnet?

Dernest er det ofte slik at menigmann ikke forstår verken språket eller terminologien som arkitekter og utbyggere bruker som referanser i sine planer og prosjekter. Kritikerne er ofte naboer som blir beskyldt for å sikre egeninteresser ved å gå mot all utvikling. (NIMBY-not in my back yard). Men i ettertid ser man ofte at slik motstand, der den har vunnet frem, har vært til beste for samfunnet. Noen få orker likevel trassig å stå i en lokal strid. Det er uforståelig at sterke innspill i Barbusaken ikke har hatt konsekvenser.

Politikere ønsker å vise at de får til noe. I denne iveren er våre folkevalgte ukritiske til innhold i reguleringsplaner og leverer ikke åpenbare og nødvendige krav til høflige steds-kvaliteter. Vår tids krav om effektivitet og måloppnåelse gjør at vi nærmest ser ned på dem som sinker utviklingen ved å stille kritiske spørsmål om kvalitet og formål. Enhver røst mot et byggeprosjekts utforming blir sett på som bakstreversk. Ofte er det også tette bånd mellom lokalpolitikere og utbyggere, noe som gjør det vanskelig å sikre gode nok prosesser som ivaretar stedets sjel.

Utbyggere definerer alene hva

som er «god økonomi» i sine prosjekter og kan med det dikttere premisser som politikere ikke tør å motsi, av frykt for at prosjektet ikke skal kunne gjennomføres. Når prosjekter lanseres, har planleggere og utbyggere i dag et stort forsprang. Og de hevder at de allerede har investert store beløp i en forventning om å få realisert sine planer. Ofte foreligger det i tillegg avtaler om eierskifter som kan legge tunge føringer på en sak. Vi ser utallige eksempler på at utbyggere presenterer fantasifulle glansbilder for å selge inn sine planer, for så å barbere og banalisere det man har solgt inn, med trang økonomi som begrunnelse. Til tross for mye fint snakk med honnørord på konferanser og seminarer er det nå spekulantene som styrer utviklingen av våre felles rom.

Arendals kommuneforvaltning legger ofte frem alt for løse reguleringsbestemmelser eller koder, som oftest kun med definerte volumer og høyder. Med tilgjengelig kompetanse i Rådhuset må vi undres over hvorfor resultatene blir så dårlige. Det praktiseres visstnok lite samarbeid over faggrensene i Arendal kommune. Det inviteres videre i liten grad til reell medvirkning fra befolkningen der man drøfter formål og premisser i forkant av reguleringsaker. Byplankontoret burde være en faglig garantist som viser alternativer, slik at politikere kan få vurdere hvordan nye bygg kan bidra til å berike og forsterke stedet. Ethvert sted har behov for noen samlende prinsipper som hever seg over drømmene ved tegnebordet. Lenge før det utlyses noen arkitektkonkurranse eller vedtas bygging, må det foregå en lokal, demokratisk prosess der vesentlige formingsprinsipper bli drøftet. Dette for å unngå de konflikter som ofte oppstår i slike byggesaker og dessuten for å beskytte byens eller stedets beboere mot planleggingsmessige og arkitektoniske feil, der verken kommune eller omgivelser oppfatter konsekvensene før det er for sent.

Arkitekter er i mine øyne utbyggenes nyttige idioter. Det er uforståelig at faggruppen så ofte finner seg i å måtte forlate sine i utgangspunktet gode ideer for så å kjøpslå i sin videre medvirkning i prosjekter. Krampaktige forsøk på å være såkalt moderne ender ofte i konflikt i godt etablerte stedsmiljøer. Faggruppen dyrker bygninger som sine objekter og tar i liten grad ansvar for sammenhengen, rommet mellom husene. Arkitektene forvansker således samtalen om god stedsutvikling med kun å drøfte form og stilarter. I debatten om moderne eller tradisjonell arki-

tektur drukner ofte engasjementet for stedet. Arkitektur blir ofte brukt som et virkemiddel for enkeltmenneskers «dristige» ego, i konflikt med det som åpenbart burde være vanlige folks preferanser. En grundig fagdebatt om stedsutvikling i Arendal har vært fraværende fordi arkitektene er redde for å miste sitt gode forhold til utbyggere, politikere og planmyndigheter

Hvordan kan man sikre Arendals-kvaliteter?

Arendalitter har selv det fulle ansvaret for å ivareta byen sin. Ved å bry seg og organisere til medvirkning vil man få større gjennomslag hos politikere og andre aktører. Beboergrupper som i dag bruker sin energi på å stanse prosjekter, bør i stedet kunne gå inn i en aktiv rolle med å sette premisser for planleggingen og sikre at prosjektene tilfører lokalsamfunnet nye kvaliteter fremfor å undergrave dem man allerede har. Skal demokratiet ha noen mulighet til eventuelt å korrigere eller avvise et prosjekt, må motkreftene også institusjonaliseres; de må hjemles i lovverket på en slik måte at de kan påvirke, forandre eller stanse prosjekter. Men selv med dagens lovverk kan man styrke deltakelsen allerede i tidlige faser av prosjektutviklingen.

Arendals politikere må definere spillereglene. Hva er «ekstremkvalitetene» i Arendal? Hva er spillereglene i byutviklingen? Denne innsikt må utvikles sammen med befolkningen. Man kan lære av den stadig voksende bevegelsen for «new urbanism» over hele verden der aktører og interessegrupper får være med å fremme sine ideer og delta i beslutningsprosessen fra første stund. Noen prinsipielle kjøreregler for hva stedet trenger og tåler hadde sikret mindre konflikter.

Utbyggerne bør i større grad satse på varierte strukturer som forretningsidé. Et variert innhold gir ikke bare et større marked, men innebærer også mindre risiko. Hvis man utvikler Arendal med byens tradisjonelle fotavtrykk og inviterer til medvirkning vil man møte mindre protester og kan således utvikle med større forutsigbarhet i sine investeringer. Fornuftige utbyggere garderer seg mot forsinkelser, ekstrakostnader og negativ publisitet ved å lytte til nærmiljøet og finne frem til optimale løsninger som samler bred støtte.

I forvaltningen i Arendal Rådhus sitter de folkevalgte (borgerne) tjenere. De skal invitere til åpne prosesser og tverrfaglighet. De skal sikre regule-

«Noe ingen har sett før på Sørlandet». Arendal kan vekke oppmerksomhet med en ny sjøside, mente arkitekten i Asplan Viak. ILL: ASPLAN VIAK

«Noe ingen har sett før på Sørlandet. Arendal kan vekke oppmerksomhet med en ny sjøside», mente arkitekt Olav Eikeland i Asplan Viak. Erling Okkenhaug mener at dette er noe alle ser over alt i hele verden.

25. april 1990 slo Erling Okkenhaug opp sine 22 teser på rådhusdøren i Arendal. Agderposten omtalte tesesnekingen dagern etter.

ningsplaner med grundige bestemmelser slik at man kan sikre de lokale kvaliteter som er bestemt for stedenes værekraft. Kommuneadministrasjonen må få gjennomslag med sin kompetanse til å håndtere utbyggere og definere premisser for stedsutvikling. Man kan styrke aktiv og allsidig tilnærming til planlegging. Flere hensyn enn de rent økonomiske må ivaretas. Lokalt engasjement vil fremme tilhørighet til stedet og lokal stolthet. Man kan unngå en uønsket, hastverkspreget og fragmentert planlegging med forringelse av steds-kvalitetene som resultat. Medvirkning gjennom plansmier er et demokratisk og konkret svar på de siste års kritikk mot en stedsutvikling der utbyggere har fått for stor makt, og de folkevalgte føler seg bundet av private planer og uformell kontakt mellom utbyggere og kommuneadministrasjonen. Klager, protestaksjoner og rettsaker er ofte utløst av en planlegging der man ikke i tide trekker inn alle som bør ha et ord med i laget når omgivelse-

ne endres. Plansmier organiserer denne prosessen i tidligste fase på en effektiv måte.

Arkitekter har mye å tjene på større variasjon i utbygginger. Det sitter stadig noen få arkitekter og tegner for store prosjekter i Arendal. Jeg forventer av denne faggruppen at man i større grad utnytter sitt potensial ved å arbeide aktivt for å påvirke til bærekraftig stedsutvikling i Arendal. Gjennom å sikre at arkitektens høye ambisjoner også blir gjennomført i praksis kan vi kanskje snart få oppleve å få se resultater av de store ord som blir levert fra faggruppen om stedsutvikling. Arkitekter må kunne delta aktivt i debatter selv om man risikerer å bli tatt til inntekt for eget kandidatur til oppdragene. Kanskje noen i faggruppen også oppdager prestisjen i å utvikle et sted vel så meget som et bygg?

Erling Okkenhaug,
Arendalspatriot og
Sørlandsrefser

